

שפות מלחמה ושפות משא ומתן בעולם העתיק

כיצד פיקדו בעת העתיקה על צבא שלוחמיו דיברו שתי שפות שונות?
וכיצד דיברו עם אויבים? הבלשן אשר שפיר פותח מדור חדש על
מקום השפה בצבא

מטבעות ממרד בר-כוכבא | לבר-כוכבא שתי מערכות לפקודות אל מפקדי צבאו: אחת בעברית ואחת בארמית

העברית במקרא. רבשקה, השליח האשורי שהיה דובר עברית, בהיותו - על פי הפרשנים - יהודי מומר, ענה לו כי בדיוק אל האנשים אשר על החומה, כלומר פשוטי העם, הוא נשלח לדבר "מעל ראשי המנהיגים" ולהסביר את מצבם החמור. "וימד רבשקה ויקרא בקול גדול יהודית וידבר ויאמר..." (פסוק כח). ואז הוא נתן נאום קשה מאוד ואיים שהמצור יותיר אותם חסרי כול, בלי אוכל ושתיה. וזה בדיוק מה שמנהיגי יהודה רצו למנוע. בסופו של דבר סנחריב לא כבש את ירושלים כי החלו צרות בביתו, והוא נאלץ לטפל בבעיות הדחופות האלה.

שליחים לנהל משא ומתן, ובראשם אליקים בן-חלקיהו אשר על הבית, כלומר מעין ראש ממשלה. הסיפור מופיע בספר מלכים ב פרק יח וחוזר כמעט מילה במילה בספר ישעיהו פרק לו.

נציגי יהודה: "דבר-נא אל-עבדיך ארמית, כי שומעים אנחנו, ואל תדבר עימנו יהודית באוזני העם אשר על-החומה"

הבעיה הייתה הברית שחזקיהו כרת עם מצרים. הוא הציע בתחילה רכוש רב למלך אשור, אך זה בא לדון בברית הבעייתית עם מצרים. ואז החל דין ודברים על השפה שבה ייערך המשא ומתן. נציגי יהודה הציעו את הארמית: "דבר-נא אל-עבדיך ארמית, כי שומעים אנחנו, ואל תדבר עמנו יהודית באוזני העם אשר על-החומה" (פסוק כו).

"יהודית" היא שפת יהודה, וכך מכונה הלשון

מבוא: הפיקוד על צבא דו-לשוני

כלי נשק רבים מוזכרים במקרא ובמשנה. בכל תקופה הקפידו לכנות את כלי הנשק במילים מובנות לפשוטי העם - שהיו עיקר הצבא - ובתקופות שבהן דיברו יותר משפה אחת בארץ ישראל כינו את כלי הנשק, בדרך כלל, בשפה שרוב העם הכיר ודיבר בה.

אפילו פקודות הצבא נכתבו בשפה שהקורא שלט בה היטב. כך היו לבר-כוכבא שתי מערכות לפקודות אל מפקדי צבאו: אחת בעברית ואחת בארמית. כל אחד קיבל את הפקודה בשפה שבה שלט הכי טוב. גם בשיחת המוטיבציה לפני הקרב, שנביא בגיליון הבא, מציינת המשנה כי הכהן נשא אותה בעברית: "והיה כקורבכם אל המלחמה, וניגש הכהן, זה כהן משוח מלחמה, ודיבר אל העם בלשון הקודש" (מסכת סוטה, פרק ח, משנה א). הכהן, שלא כבר-כוכבא, אינו יכול להרשות לעצמו לדבר בשפה אחרת זולת לשון הקודש - העברית, בתקווה שהכול יבינו אותו.

מ"מ דו-לשוני עם אויבים

כך גם מפקד צבא אחר, הפעם מיהודה של ימי בית ראשון, שדיבר עם כל אחד בשפתו. זהו הסיפור הידוע של המצור ששם סנחריב מלך אשור על ירושלים בימי חזקיהו, עשר שנים לאחר נפילת שומרון וגלות ישראל. מלך אשור וצבאו האדיר היו בלכיש כאשר הוא שלח שלושה שליחים לאיים על חזקיהו מלך יהודה. הם פנו בקריאה אל המלך, והוא שלח שלושה

סיכום

ולא ניתן לסיים את הסקירה הקצרה הזאת בלי להזכיר את המשא ומתן הדו-לשוני הראשון במקרא בין יעקב דובר העברית ללבן הארמי דובר הארמית. אין אנו יודעים באיזו שפה ניהלו את המשא ומתן, אך ה"חתימה" נעשתה בשתי שפות: לבן קרא לה "יגר שהדותא", ויעקב קרא לה "גלעד" (בראשית לא, מז). תרגום סימולטני ראשון בהיסטוריה.

אשר שפיר
בלשן, עורך ומתרגם. מתמחה בלשון העברית ובסוציולוגיה של הלשון. חיבר את מדריך העריכה "ניסוח בעברית"

